

سید علی نجات*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۳/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۴/۱۵

چکیده

انقلاب اسلامی ایران با احیای تفکر اسلام و اسلام سیاسی و برجسته کردن نقش اسلام و مسلمانان در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی به‌عنوان یکی از رخداد‌های مهم در قرن بیستم به شمار می‌رود. به همین جهت می‌توان سال ۱۹۷۹ میلادی را نقطه عطفی برای جنبش‌های اسلامی قلمداد نمود؛ زیرا با پیروزی انقلاب اسلامی ایران جنبش‌های اسلامی جان تازه‌ای گرفتند. با فاصله کوتاهی از شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران، جنبش‌های متعددی در عراق، عربستان سعودی، فلسطین، سوریه، لبنان، افغانستان و کشورهای دیگر ظهور کردند. نقطه اوج این تاثیر را امروزه می‌توان در تحولات یمن مشاهده کرد. هدف نوشتار حاضر، تبیین بازتاب‌های انقلاب اسلامی ایران بر جنبش انصارالله یمن بر اساس نظریه پخش می‌باشد. از این رو، پرسش اصلی نوشتار حاضر این است که انقلاب اسلامی ایران چه تأثیری در جنبش انصارالله یمن داشته است؟ فرضیه نوشتار این است که جنبش انصارالله یمن به دلیل ماهیت شیعی متأثر از انقلابی‌گری تشیع و انقلاب اسلامی ایران است و رهبران جنبش انصارالله، امام خمینی (ره) را به‌عنوان شخصیت برجسته در عصر حاضر می‌دانند.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی ایران، صدور انقلاب، نظریه پخش، الحوثی، انصارالله، یمن.

* دانش‌آموخته مطالعات منطقه‌ای و پژوهشگر مرکز مطالعات استراتژیک خاورمیانه.

دو فصلنامه مطالعات خاورمیانه، سال بیست و چهارم، شماره سوم و چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۹۶، (ص ۱۴۱-۱۱۵).

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران، تاثیرات زیادی در بیداری ملت‌های عرب داشته است. همان‌گونه که شهید مرتضی مطهری می‌گوید: «قوی‌ترین حربه دفاعی انقلاب اسلامی و مؤثرترین اسلحه پیشرفت آن، ایمان ملت به نیروی‌های خویش و بازگشت به ارزش‌های اصیل اسلام است». مهم‌ترین دستاوردی که انقلاب اسلامی ایران برای ملت‌های عرب داشت، اعطای خودباوری و آگاهی از توان و قدرت خویش برای استحقاق حقوق پامال شده‌شان بود. در عین حال، نفس پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، حاوی پیام‌هایی از جمله بازگشت به فرهنگ خودی، رشد و آگاهی دینی برای ملت‌های عرب بوده و این گمانه در ذهن سوژه عربی ایجاد و تقویت نمود که می‌توان با تمسک به آموزه‌های قرآنی و وحدت کلمه، استبداد و طاغوت داخلی و امپریالیسم و استکبار خارجی را که به‌عنوان عاملی در امتناع و جلوگیری از اراده مردم هستند، شکست دهد و اراده مردمی را تحقق بخشد (آدمی، یزدان‌پناه و جهان‌خواه، ۱۳۹۱: ۷۰).

از آنجا که انقلاب اسلامی، انقلابی مردمی و در واقع مردمی‌ترین انقلاب‌ها بود، طبیعتاً توجه ملت‌ها را بیشتر به خود جلب نموده و آنها را تحت تاثیر قرار داده است؛ لذا با نگرشی مثبت از آن استقبال کرده‌اند. این استقبال با درجاتی متفاوت عمومیت داشته است و برخلاف دولت‌های حاکم بر کشورها، که برخوردی منفی با انقلاب اسلامی داشته‌اند، ملت‌های مسلمان، به‌ویژه شیعیان، از انقلاب اسلامی استقبال کرده‌اند. از این‌رو با توجه به غلبه بعد فرهنگی انقلاب اسلامی، ملت‌ها و جوامعی که دارای وجوه مشترک فرهنگی با ملت ایران بودند، تاثیرپذیری مثبت بیشتری داشته‌اند. بدین ترتیب ملت‌های مسلمان، به‌ویژه شیعیان، انقلاب را متعلق به خود می‌دانستند (محمدی، ۱۳۸۴: ۵۶). با توجه به ماهیت انقلاب اسلامی ایران، تاثیرگذاری آن بر نقاط گوناگون جهان، از جمله یمن، از طریق نرم‌افزاری بوده است. جاذبه جمهوری اسلامی ایران نزد ملت‌ها در نقاط مختلف جهان، در قدرت نرم آن نهفته است. به عبارت دیگر، آنچه موجب گسترش نفوذ انقلاب اسلامی ایران در بین ملل جهان شده شعارها، ارزش‌ها و نهادهای فرهنگی آن است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی

ایران، شعائر و نمادهای ارزشی و انقلابی ایران به شیوه‌های گوناگون در یمن مشاهده می‌شود. از این رو، نوشتار حاضر با استفاده از روش تحلیلی - تبیینی و با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای به دنبال پاسخ‌گویی به این پرسش است که انقلاب اسلامی ایران چه تأثیری در جنبش انصارالله یمن داشته است؟ فرضیه نوشتار این است که جنبش انصارالله یمن به دلیل ماهیت شیعی متأثر از انقلابی‌گری تشیع و انقلاب اسلامی ایران است و رهبران جنبش انصارالله، امام خمینی (ره) را به‌عنوان شخصیت برجسته در عصر حاضر می‌دانند.

یک. تعریف مفاهیم و مبانی نظری

۱-۱. انقلاب

در ادبیات سیاسی انقلاب را تغییری که نتیجه عدم هماهنگی میان محیط سیاسی و ارزش‌های درون آن است تعبیر کرده‌اند (Johnson, 1982:112). انقلاب به‌نوعی از کنش سیاسی جمعی و توده‌ای گفته می‌شود که در قالب منازعه‌ای خشونت‌آمیز برای قبضه قدرت دولتی در درون واحد سیاسی مستقلی شکل می‌گیرد (بشیریه، ۱۳۸۲: ۱۹۳). هانا آرنت نیز انقلاب را دگرگونی به‌معنای آغازی تازه می‌داند که خشونت در آن برای رهایی از ستمگری به‌قصد استقرار آزادی است (آرنت، ۱۳۶۱: ۴۷). در ترکیب «انقلاب اسلامی»، «اسلام»، هدف و «انقلاب» وسیله است؛ یعنی، مردم و رهبری انقلاب به‌وسیله انقلاب تلاش کردند تا مجدداً اسلام را به‌عنوان یک مکتب اجتماعی و سیاسی احیا نمایند؛ بنابراین اضافه‌شدن صفت اسلام به انقلاب نشانگر خاص بودن ایدئولوژی حاکم بر آن است که در بازتاب انقلاب ایران تاثیرگذار است (کریمی و حمیدی، ۱۳۹۰: ۱۶۱).

۲-۱. صدور انقلاب

یکی از مسائلی که درباره انقلاب‌ها مطرح می‌شود، مسئله تعامل انقلاب‌ها با محیط بین‌المللی می‌باشد. مخصوصاً اعتقاد انقلابیون بر این است که اصول انقلاب برای جوامع دیگر نیز کاربرد دارد. صدور

انقلاب از طبیعت انقلاب‌ها برمی‌خیزد. انقلابیون در طول تاریخ کوشیده‌اند که اصول انقلاب خود را ترویج دهند (گلدستون، ۱۳۸۵: ۲۰۹). اهداف فرامرزی انقلاب اسلامی ایران در قالب استراتژی صدور انقلاب، در سخنان امام خمینی (ره) نیز نمایان است. «ما انقلابمان را به تمام جهان صادر می‌کنیم، چراکه انقلاب ما اسلامی است و تا بانگ لا اله الا الله و محمد رسول الله^(ص) بر تمام جهان طنین نیفکند، مبارزه هست و تا مبارزه در هر کجای جهان علیه مستکبرین هست، ما هستیم.» (امام خمینی، ۱۳۵۸: ۲۶۶).

۱-۳. ژئوپلیتیک شیعه

ژئوپلیتیک مفهومی ترکیبی است که در آن سه عنصر اصلی جغرافیا، قدرت و سیاست خصلتی ذاتی دارند. در واقع مسایل، موضوعات و پدیده‌های مورد توجه ژئوپلیتیک به گونه‌ای با این سه عنصر ارتباط پیدا می‌نمایند. از این‌رو موضوع ژئوپلیتیک روابط متقابل بین سه عامل جغرافیا، قدرت و سیاست می‌باشد (حافظ نیا، ۱۳۷۹: ۸۴-۸۵). در تحول دیدگاه‌های ژئوپلیتیک آثار تاثیرگذاری مذهب را می‌توان مشاهده کرد. در این عرصه حرکت احیاگرانه مذهب فضای ژئوپلیتیک جهانی را دست‌خوش تغییر ساخته است. دو رویداد مهم در عرصه ژئوپلیتیک منجر به پیوند میان اسلام و ژئوپلیتیک شد. نخست، ظهور اسلام‌گرایی پس از برخورد اعراب و اسرائیل در قضیه فلسطین، به‌ویژه پس از جنگ شش‌روزه در منطقه خاورمیانه و پس از آن وقوع انقلاب اسلامی در ایران و در منطقه خلیج فارس که هر کدام به‌نوبه خود آثار مهمی در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی داشته‌اند (سیمبر، ۱۳۸۵: ۱۰۹). لذا انقلاب اسلامی توانست اسلام را به‌عنوان یک پدیده ژئوپلیتیک در جهان مطرح سازد. بالطبع شیعی بودن انقلاب منجر شد تا در این میان تعریف شیعه به‌عنوان جایگاهی ژئوپلیتیکی در کانون توجه قرار گیرد، چرا که اولین بازتاب‌های انقلاب ایران کانون‌های شیعی جهان را تحت تاثیر قرار می‌داد. فرانسوا توال در بررسی خود درباره مفهوم ژئوپلیتیک شیعه اظهار می‌کند: «درگیری‌های اخیر در دنیا همانند انقلاب اسلامی در ایران و یا رخدادهای لبنان، شیعه‌گری را به‌صورت یک عامل ژئوپلیتیک در خط مقدم صحنه بین‌المللی قرار داده است» (توال، ۱۳۷۹: ۶).

۴-۱. شیعیان زیدی

زیدی‌ها شیعیان پنج امامی بوده و معتقد به امامت «زید بن علی بن زین العابدین بن حسین بن علی»^(۴) هستند. زید بن علی باوجود آنکه خود را امام نمی‌داند و تنها به خون‌خواهی مظلومان عاشورا قیام کرد، اما پیروانش وی را به‌عنوان امام پنجم می‌شناسند و به همین دلیل «زیدیه» نامیده می‌شوند. زید بن علی، در ۱۲۲ هـ.ق. در دوران خلافت هشام بن عبدالملک اموی بر ضد حکومت امویان در کوفه قیام کرد و با تعدادی از پیروانش به شهادت رسید. ورود زیدیه در یمن به اواخر قرن دوم باز می‌گردد. شیعیان زیدی در سراسر یمن پراکنده‌اند، اما عموماً در استان شیعه‌نشین صعدة ساکن هستند (کریم‌لو، ۱۳۹۳: ۱۰۹).

۵-۱. حوثی‌ها

حوثی‌ها گروه شیعه زیدی در شمال یمن در استان صعدة هستند. این گروه به «بدرالدین الحوثی» منسوب است و در سال‌های دهه ۱۹۸۰ تشکیل شده است. حوثی‌ها بعد از اخراج از ساختار سیاسی در قالب گروه‌های آموزش دینی فعالیت خود را ادامه دادند و سرانجام در سال ۱۹۹۰ به‌عنوان جنبش یا سازمانی فکری سیاسی ابراز وجود کردند. رهبر معنوی حوثی‌ها، «بدر الدین الحوثی» یکی از علمای شاخص مذهب زیدی بود و فرزندان وی نقش رهبری سیاسی و نظامی را بر عهده دارند. در فاصله سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۹ میلادی، دولت علی عبدالله صالح شش جنگ را به گروه حوثی‌ها تحمیل نمود (المالکی، ۲۰۰۹: ۴-۸).

دو. چارچوب تئوریک؛ نظریه پخش

در تبیین بازتاب انقلاب اسلامی ایران، همچون دیگر انقلاب‌ها، رهیافت‌های نظری متعددی از نظریات همگرایی منطقه‌ای و جهانی و تحلیل گفتمان گرفته تا نظریه پخش، کاربرد دارند. در این نوشتار بر اساس نظریه پخش، بازتاب انقلاب اسلامی ایران بر جنبش انصارالله یمن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نظریه پخش، یکی از نظریه‌های مطرح در باب توضیح چگونگی انتشار نوآوری‌ها و گسترش ایده‌ها و اندیشه‌ها است. هرچند خاستگاه اولیه این نظریه در رشته جغرافیای انسانی است؛ اما در موضوعات فکری - سیاسی نیز کاربرد دارد. نظریه پخش به دلیل ماهیت فرهنگی آن، قابلیت تفسیر و توضیح نشان دادن تأثیرات فرهنگی انقلاب اسلامی بر دیگر نواحی را داراست (خانی‌آرانی و برزگر، ۱۳۹۰: ۱۲۷).

نظریه پخش نخستین بار در سال ۱۹۵۳، توسط «تورستن هاگر استرن» جغرافی‌دان سوئدی مطرح شد. وی برای نخستین بار، با کمک همکاران خود موفق به بررسی و ارایه نظریه پخش درزمینه‌ی گسترش نوآوری‌ها و پدیده‌های کشاورزی شد و نتایج و اصول مربوط به این نظریه را به‌طور قطعی در سال ۱۹۶۸ بیان ساخت. نتایج مطالعات هاگر استرن در کشورهای اروپایی و به‌ویژه آمریکا، نظر بسیاری از جغرافی‌دانان و اندیشمندان را به خود معطوف داشت و این نظریه برای تبیین چرایی رخداد گسترش پدیده‌ها در حوزه‌ها و رشته‌های مختلف به کار گرفته شد (حسینی و برزگر، ۱۳۹۲: ۱۷۴).

پخش یا اشاعه عبارتند از فرآیندی که طبق آن، فرهنگی که علامت مشخصه جامعه‌ای است، در جامعه دیگری به عاریت گرفته و پذیرش می‌شود. پخش، شامل انواعی چون جابه‌جایی، سرایتی و سلسله‌مراتبی است. لازمه پخش، جابه‌جایی و انتقال فیزیکی فرد یا گروه حامل اندیشه است. در پخش سلسله‌مراتبی، پدیده‌ها از طریق توالی منظم دسته‌ها و طبقات، منتقل و گسترش می‌یابند. در پخش سرایتی، گسترش عمومی ایده‌ها بدون در نظر گرفتن سلسله‌مراتب صورت می‌گیرد. دو نوع پخش سلسله‌مراتبی و سرایتی از نوع پخش‌هایی هستند که با سرعت انتشار بالایی از نوع پخش انبساطی‌اند. در تبیین و مطالعه بازتاب‌های هر نوآوری سیاسی بر اساس نظریه پخش، مبدأ و مقصد، بازه زمانی، ابزارها و کانال‌ها و درنهایت، موضوع پخش واکاوی می‌شود. همچنین موانع پخش و امواج رقیب از عوامل کاهش‌دهنده به‌شمار می‌رود که در بررسی بازتاب‌های پدیده و پخش آن بایستی در نظر گرفته شود (برزگر، ۱۳۸۲: ۲۹).

۱. مبدأ پخش: مکانی است که خاستگاه نوآوری و صدور پیام‌ها و ارزش‌های جدید است.
۲. مقصد پخش: مکان‌هایی است که محتوای پخش یا جریان مداوم پخش به این مکان‌ها می‌رسد.
۳. زمان: دوره زمانی می‌تواند به صورت مداوم و یا به حالت دوره‌های متمایز از یکدیگر و متوالی در نظر گرفته شود.
۴. مسیرها و ابزارهای پخش: چنان‌که در نظریه پخش گفته می‌شود، دست‌کم به افرادی نیاز است که با رفتار خود باعث شوند تا جریان اشاعه خودبه‌خود مانند یک توده برفی که به «بهمن» تبدیل می‌شود، ادامه یابد (حشمت زاده، ۱۳۸۱: ۹۴ - ۹۵).
۵. موضوع پخش: موضوعات فرهنگی نظیر شیوع مدهای لباس یا موضوعات فیزیکی - فرهنگی نظیر مبارزات انقلابی و چریکی دهقانان روسیه و انقلابی‌های کوبا و... جملگی می‌تواند موضوع پخش قرار گیرد.
۶. موانع پخش: موانع، چالش‌ها و امواج رقیب ممکن است امواج پخش پدیده را مغشوش ساخته و از مسیر صحیح آن منحرف کند (برزگر، ۱۳۸۲: ۲۹).

سه. تبارشناسی جنبش انصارالله

در دوران جمهوری یمن، شیعیان سیاست منفعلانه‌ای را در پیش گرفتند نهادهای سنتی مذهبی زیدیه به صورت محافظه کارانه از عرصه سیاسی کنار رفت و توده‌های زیدی جذب گروه‌های سیاسی سکولار و یا سوسیالیست شدند و تشکل سیاسی مذهبی مبتنی بر اندیشه مذهبی زیدی وجود نداشت و دولت نیز با ترویج سکولاریسم و برخی گروه‌های شیعه‌ستیز همچون وهابیت، انزوای شیعیان زیدی را تشدید کرد. برخی از رهبران زیدی نیز ضمن همکاری با دولت، عملاً به جز تایید کردن مواضع ضد زیدی حکومت اقدامی انجام نمی‌دادند. این عامل موجب دوری شیعیان از آنها و تمایل به تشکیل گروه‌های سیاسی - مذهبی جدید را فراهم کرده است که تبلور عمده آن در

جنبش الحوثی قرار داشته و دارد. به تعبیر دیگر، جنبش الحوثی (انصارالله) نوعی قرائت رادیکال از مذهب زیدی در قالب اندیشه الحوثی و برای احیاء هویت زیدیه می‌باشد که در واکنش به گسترش اندیشه وهابیت در یمن توسط شخصی به نام الحوثی شکل گرفت (فوزی، ۱۳۹۱: ۲۳).

پیش از فعالیت جنبش الحوثی، صلاح احمد در سال ۱۹۸۶ اتحادیه جوانان را تأسیس کرد و در آن به جوانان یمنی در مورد اصول انقلاب اسلامی ایران آموزش می‌داد. با گسترش اسلام سلفی در یمن که به دلیل رابطه نزدیک دولت علی عبدالله صالح با عربستان سعودی بود، الحوثی شروع به فعالیت کرد (مسعودنیا و توسلی، ۱۳۹۱: ۱۳۲).

در حقیقت ریشه‌های جنبش انصارالله، به گروه‌های سیاسی و شبه‌نظامی باز می‌گردد که در اواسط سال ۱۹۹۰ توسط حسین الحوثی در قالب «شباب المؤمن» به فعالیت می‌پرداختند. گرچه بدرالدین الحوثی رهبر مذهبی و دینی حوثی‌ها محسوب می‌شود اما رهبر سیاسی و پیش‌رو آنها کسی جز حسین بدرالدین نبود (النمرانی، ۲۰۱۰: ۲۳). با رشد فعالیت‌های روشنگرانه حسین الحوثی اغلب جوانان عضو گروه شباب المؤمن طرفدار وی شدند و عملاً این جنبش به جنبش الحوثی تغییر نام داد.

به اعتقاد قریب به اتفاق کارشناسان، حسین بدرالدین الحوثی از شخصیت کاریزماتیک بسیار بالایی برخوردار بود و همین امر نقش عمده‌ای را در پیروی بسیاری از مردم یمن به‌سوی اندیشه‌های آزادی‌طلبانه این گروه داشته و دارد. حتی مخالفان او اذعان دارند که حسین الحوثی موفق شد با زبانی شیوا و ساده افکار و اندیشه‌های امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی را به مردم یمن منتقل کند؛ مسئله‌ای که باعث شد پیروانش یا به تعبیری پیروان این اندیشه‌ها به‌شدت در میان مردم این کشور گسترش یابد.

حسین الحوثی که نماینده مردم صعه در پارلمان یمن و دبیر کل جبهه «الحق» بود پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ به‌طور فزاینده علیه اقدامات دولت سخنرانی می‌کرد و تظاهرات ضدآمریکایی را در یمن تدارک می‌دید. در آن هنگام، آمریکا به بهانه فعال‌شدن القاعده در یمن

نیروهای خود را در این منطقه نفوذ داده بود. مهم‌ترین اعتراض حسین الحوثی این بود که چرا حکومت یمن اجازه داده است نیروهای نظامی آمریکایی در یمن مستقر شوند و استقلال و حاکمیت سیاسی آنها را زیر سؤال ببرند. بعد استکبارستیزی، به‌ویژه مبارزه با صهیونیسم در این جنبش بسیار چشم‌گیر است. رهبر جنبش معتقد بود نمازی که بعد از آن مرگ بر اسرائیل گفته نشود و در آن برائت از صهیونیسم مطرح نباشد مورد رضایت و قبول خداوند نیست. از این رو، دولت در صدد مقابله با وی برآمد. علی عبدالله صالح، دیکتاتور وقت یمن با تحریک سفارت آمریکا در صنعا و در پاسخ به این شعار، صدها نفر از جوانان طرفدار الحوثی را دستگیر کرد. با اینکه حسین الحوثی تنها راه مبارزه فرهنگی را در پیش گرفته بود اما دولت وقت یمن تصمیم به حذف فیزیکی او گرفت و سید حسین الحوثی در سال ۲۰۰۴ به همراهی جمعی از یارانش پس از سه ماه مقاومت در کوهستان‌های اطراف صعده به همراه خانواده‌اش به شهادت رسید.

با شهادت حسین الحوثی، جنبش نه‌تنها فروکش نکرد، بلکه ابعاد بسیار گسترده‌تری یافت و پنج جنگ دیگر میان حوثی‌ها و دولت یمن به وقوع پیوست. پس از حسین الحوثی، برادرش سید عبدالملک الحوثی رهبری این جنبش را بر عهده گرفت. اگرچه طرفداران جنبش الحوثی به‌دنبال درگیری با دولت نبودند اما علی عبدالله صالح، تنها به‌دنبال از بین بردن کامل این جریان بود. به همین دلیل از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۹ شش دوره جنگ بین ارتش یمن و حوثی‌ها در استان صعده صورت گرفت. همچنین پس از مدتی جنبش الحوثی زیدیه که پیش‌تر «الشباب المؤمن» خوانده می‌شد، نام انصارالله را برگزید.

چهار. بازتاب انقلاب اسلامی بر جنبش انصارالله یمن

۴-۱. مبدأ پخش

کاندومنه

با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹، ایران و انقلاب اسلامی ایران با شعارها و گفتمان‌هایی نظیر تلاش در جهت برقراری حکومت جهانی اسلام، نفی سلطه و سلطه‌جویی، حمایت از مستضعفان

و نهضت‌های آزادی‌بخش، تبلیغ اسلام و دعوت به مذهب شیعه و شروع تفکر ام‌القری بودن ایران برای جهان اسلام، مبدأ پخش و تراوش در منطقه شد و چنان تاثیرات قوی در منطقه داشت که موجب شد کسانی که حتی علاقه‌ای به انقلاب اسلامی نداشتند تحت تاثیر آن قرار گرفتند. انقلاب اسلامی ضمن آنکه خود مبدأ پخش بوده، از طریق ایجاد کانون‌های پخش ثانویه، به بازتولید و رشد گفتمان‌های بدیل نیز منجر شده است؛ به‌ویژه در دهه سوم انقلاب، با گذر زمان و تراکم و اشباع پیام‌های انقلاب اسلامی در منطقه، به‌تدریج این پخش به‌جای تک مرکزی به چندمرکزی تغییر وضعیت داد (برزگر، ۱۳۸۲: ۳۶). از این‌رو، برخی کانون‌های ثانویه پخش، نظیر جنبش‌های مقاومت در لبنان و فلسطین، به انتقال هویت اصیل اسلامی، در یمن اقدام کرده‌اند.

۴-۲. حوزه، مقصد و مکان پخش

ازجمله مسایل مهم و مرتبط با مقصد و مکان پخش توجه به پذیرا یا ناپذیر بودن محیط است. منظور از محیط پذیرا، تجانس فکری، فرهنگی، دینی، اجتماعی و اقتصادی است. منظور از محیط ناپذیرا، محیطی است که به‌دلیل اختلافات و تفاوت‌های عمده با مبدأ پخش امکان تاثیرپذیری اندکی از مبدأ پخش دارد. این تفاوت‌ها و اختلافات ممکن است تفاوت‌ها و اختلافات مذهبی، زبانی، نژادی و فرهنگی باشد. در مقابل، محیط پذیرا دارای ویژگی‌ها و شرایطی است که با ویژگی‌ها و شرایط مبدأ پخش شباهت بسیار دارد. از این‌رو این ظرفیت را دارد که در صورت فراهم شدن شرایط مساعد، از مبدأ پخش تاثیرات عمیقی بپذیرد. به‌طور کلی، عوامل پذیرا موجب ایجاد زمینه‌های مساعد و هم‌گرایی و عوامل ناپذیرا موجب تاثیرپذیر نبودن از پیام‌های انقلاب اسلامی و واگرایی از آن می‌شوند (حسینی و برزگر، ۱۳۹۲: ۱۷۸). در ارتباط با یمن به‌عنوان مقصد و مکان پخش انقلاب اسلامی ایران می‌توان گفت این کشور ترکیبی از محیط پذیرا و ناپذیرا است. بعد مسافت، تفاوت در زبان، نژاد و غیره را می‌توان از عوامل ناپذیرا بودن محیط یمن دانست. علاوه بر آن، کشورهای عربی حاشیه خلیج‌فارس ازجمله عربستان سعودی با استفاده از نفوذ خود در محیط داخلی یمن

و حمایت از برخی از قبایل سنی در یمن و پرداخت ده‌ها میلیارد دلار به کشورهای غربی و عربی، درصدد عقیم‌سازی انقلاب مردم یمن برآمده است.

۴-۳. زمان پخش

گسترش یک پدیده از یک کانون یا کانون‌هایی محدود در میان مردمی که آماده پذیرش آن پدیده می‌باشند، در طول زمان صورت می‌گیرد (شکویی، ۱۳۷۶: ۱۲۲). از همین رو انقلاب ایران از همان روزهای اولیه پیروزی در پی گسترش و ارایه پیام خود به سایر جوامع برآمد و این تلاش همواره به‌صورت مستمر ادامه داشته است؛ چراکه پیام انقلاب اسلامی ماهیتی جهانی دارد و در محدوده‌های تنگ زمانی و مکانی جا نمی‌گیرد (عسکری، ۱۳۸۶: ۱۱۳).

در حقیقت، تاثیر انقلاب اسلامی بر کشورهای اسلامی از همان زمان شکل‌گیری انقلاب اسلامی آغاز گردید. به تعبیر دیگر می‌توان گفت تاثیرگذاری انقلاب اسلامی ایران با تولد خود انقلاب متولد شد. از سوی دیگر باید به این نکته نیز اشاره نمود که پخش و سرایت یک پدیده، از مبدأ پخش به مقصد پخش ممکن است مدت‌ها به طول بینجامد. انقلاب اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و تاثیرگذاری آن بر کشورهای اسلامی یک امر پایدار و دایمی بوده است. به عبارت دیگر، این تاثیرگذاری از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تا زمان حاضر ادامه داشته است (حسینی و برزگر، ۱۳۹۲: ۱۸۰). البته به‌رغم تاثیر مداوم انقلاب اسلامی بر کشورهای اسلامی این تاثیرگذاری دارای فراز و نشیب‌های متعددی بوده است.

۴-۴. موضوع پخش

از آنجاکه انقلاب ایران یک انقلاب فرهنگی و سیاسی می‌باشد، موضوع پخش نیز سیاسی و فرهنگی است. به تعبیر دیگر، موضوع پخش انقلاب اسلامی طیف متنوع و وسیعی از انواع تاثیرات را تشکیل می‌دهند که عبارت‌اند از: لباس و پوشاک اسلامی، حضور بیشتر در مساجد و مکان‌های مذهبی و

رونق‌گیری مساجد از جوانان، تأسیس سازمان‌های مذهبی و مبارز، جدی شدن موضوع دین برای جوامع مسلمان‌نشین، الهام‌گیری از تاکتیک‌های مبارزاتی انقلاب اسلامی، مطالبات اجرای شریعت و احترام به شعائر مذهبی، اعتماد به نفس سیاسی، ترویج و تقویت آرمان مبارزه با اسرائیل، ایده وحدت شیعه و سنی، ایجاد جامعه و دولت اسلامی (برزگر، ۱۳۸۲: ۶۲). در همین پیوند می‌توان گفت که تاثیرگذاری انقلاب اسلامی ایران بر شیعیان یمن و به‌ویژه جنبش انصارالله گسترده بوده و در میان آنها تأکید بر آرمان‌های انقلاب اسلامی مانند مبارزه با صهیونیسم و استکبارستیزی کاملاً مشهود است (نجات، ۱۳۹۳: ۷۱). علاوه بر آن، جهت‌گیری در مقابل نوع ساختار استبدادی و رژیم دیکتاتور و وابسته حاکم، از مهم‌ترین موضوعات و محورهای بازتاب انقلاب اسلامی ایران بر جنبش انصارالله یمن است.

۴-۵. مسیرها، مجاری و ابزارهای پخش

منظور از مسیرهای پخش، مسیرهایی است که از طریق آنها امکان سرایت یک پدیده از مبدأ پخش به مقصد پخش فراهم می‌گردد. در بحث مسیرهای پخش، حداقلی از افراد لازمند که رفتاری را انجام دهند تا پس‌از آن، جریان اشاعه، خودبه‌خود مانند توده برفی که به بهمن تبدیل می‌شود، ادامه یابد (رفیع پور، ۱۳۷۶: ۸۸). همچنین نهادها و مجاری دیگر نیز لازم است که کار پخش را صورت دهند؛ بنابراین ابزارها، افراد و نهادهایی به‌طور طبیعی یا ارادی در این رابطه عامل شیوع اندیشه‌ها واقع شده‌اند. در این میان، نهادهایی نظیر سپاه پاسداران، سفارت‌خانه‌ها، رایزنی‌های فرهنگی، جهاد سازندگی، وزارت بازرگانی و نهادهایی نظیر حوزه‌های علمیه، صداوسیما، مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی و به‌طور کلی نهادهای شیعی در سراسر جهان می‌توانند تسهیلاتی را برای این پخش فراهم کنند (برزگر، ۱۳۸۲: ۶۳).

به‌هرحال، دولت ایران، نه تنها مانعی برای پخش نوآوری ایجاد نکرده است، بلکه خود، عامل پخش شده و با اتخاذ سیاست «صدور انقلاب» امکان انتقال با سهولت بیشتر آن را فراهم ساخته است. اصل صدور انقلاب با استفاده از چهار استراتژی الگوسازی، تبلیغ و آگاه‌سازی، آموزش و

حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش در تعامل با دیگر کشورها به کار رفته است (خانی‌آرانی و برزگر، ۱۳۹۰: ۱۳۲).

در این میان، حضور برخی طلاب مشتاق تحصیل در حوزه علمیه قم، حضور رهبران جنبش الحوثی یمن در ایران به مناسبت‌های گوناگون، نظیر سالروز پیروزی انقلاب اسلامی، برگزاری کنفرانس‌های بین‌المللی اسلامی، ازجمله مجاری پخش انقلاب اسلامی در کشور یمن است. بدرالدین الحوثی رهبر مذهبی و دینی حوثی‌ها، در سال ۱۹۹۴ به ایران سفر کرد تا علوم اسلامی را مستقیماً از حوزه علمیه قم فرا بگیرد، وی که به همراه فرزندش حسین الحوثی به ایران سفر کرده بود تا سال ۲۰۰۲ در قم حضور داشت تا بعد از آن به کشور خود بازگشته و ساختار نوین این جریان را در کشورش بنیان نهد.

همچنین تعدادی از شیعیان یمن در حوزه علمیه قم مشغول تحصیل هستند؛ این طلبه‌ها پس بازگشت به کشور خود به امر تبلیغ می‌پردازند (العماد، ۱۳۸۴: ۲۳۲). یکی دیگر از مسیرهای پخش انقلاب اسلامی در یمن رسانه‌های مدافع انقلاب اسلامی ایران ازجمله رادیو عربی جمهوری اسلامی ایران و شبکه العالم است. حسین الحوثی نیز همیشه طرفداران خود را به پیگیری اخبار و تحلیل‌های شبکه المنار لبنان توصیه می‌کرد.

۴-۶. موانع پخش

درباره تاثیر انقلاب اسلامی در انقلاب یمن، موانع مختلفی برای جلوگیری از پخش و بازتاب آن قابل تصور است که بدون شک زمان شکل‌گیری انقلاب را به تأخیر انداخته‌اند. مسافت مکانی و جغرافیایی را می‌توان از عوامل و موانع طبیعی پخش و بازتاب انقلاب اسلامی در یمن برشمرد. علاوه بر موانع طبیعی، می‌توان به برخی از موانع نظیر تبلیغات منفی دولت یمن علیه انقلاب اسلامی و کاهش سطح روابط جمهوری اسلامی و یمن به‌خصوص با حمایت‌های یمن شمالی از رژیم بعث عراقی در طی دوران جنگ تحمیلی علیه ایران اشاره کرد.

از دیگر موانع پخش در یمن، می‌توان به اقدامات سرکوبگرانه رژیم علی عبدالله صالح بر یمن اشاره کرد. پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳، سید حسین الحوثی به مخالفت با این حمله پرداخت و شعار مرگ بر آمریکا را در نماز جمعه سر داد. علی عبدالله صالح، با تحریک سفارت آمریکا در صنعا و در پاسخ به این شعار، صدها نفر از جوانان پیرو الحوثی را دستگیر کرد. با اینکه حسین الحوثی تنها، راه مبارزه فرهنگی را در پیش گرفته بود اما دولت وقت یمن تصمیم به حذف فیزیکی او گرفت و سید حسین الحوثی در سال ۲۰۰۴ میلادی به همراهی جمعی از یارانش پس از سه ماه مقاومت جانانه در کوهستان‌های اطراف صعده به همراه خانواده‌اش به طرز فجیعی به شهادت رسید. علاوه بر آن رژیم حاکم بر یمن اقدامات سرکوبگرانه دیگری را نیز آغاز کرد، از جمله تغییر ائمه مساجد زیدی‌ها و جایگزین کردن آنان با ائمه دست‌نشانده با گرایش سلفی، تعطیل کردن مراکز فرهنگی و کتابخانه‌های زیدی، مخالفت با تدریس مذهب زیدی در دانشگاه‌ها و مدارس.

تلاش‌های عربستان سعودی برای عقیم‌سازی انقلاب یمن از دیگر موانع پخش به‌شمار می‌رود. با توجه به اینکه یمن مستعدترین مکان در منطقه خاورمیانه برای نزدیکی به ایران است، کشورهای عربی حامی غرب از اینکه یمن به سمت انقلاب اسلامی ایران گرایش پیدا کند، بسیار هراس دارند و به همین دلیل آمریکا و عربستان سعودی بیشترین هزینه را برای انحراف و سرکوب انقلاب مردم یمن صرف کرده‌اند. زیرا تحولات یمن هم مؤلفه‌های انقلاب‌های اسلامی و هم مطالبات بومی مردم یمن را دارد (شاهین، ۲۰۱۶). به همین دلیل آل سعود به شدت نگران تحریک‌پذیری سایر کشورها و ملل عرب منطقه هستند. به زعم مقامات سعودی پیروزی جنبش انصارالله در موقعیت جغرافیایی راهبردی یمن می‌تواند به زنجیره پیروزی‌های گفتمان انقلاب اسلامی و مقاومت در منطقه، حلقه‌ای دیگر را بیفزاید و سبب شود دولت مستقل دیگری با گفتمان غالب استقلال و مقاومت در این منطقه ژئوپلیتیکی شکل بگیرد. علاوه بر سعودی‌ها، آمریکا و کشورهای غربی نیز این تهدید را برای خود بسیار جدی می‌داند.

پنج. نمودهای عینی بازتاب انقلاب اسلامی بر جنبش انصارالله یمن

امروزه نه تنها علاقه‌مندان و شیفتگان انقلاب اسلامی، بلکه حتی دشمنان و مخالفان آن اذعان می‌کنند که پیروزی انقلاب اسلامی در ایران نقطه در تاریخ تحولات سیاسی - اجتماعی ایران و جهان اسلام بوده است. البته میزان تأثیر و بازتاب انقلاب اسلامی بر همه جوامع اسلامی یکسان نبوده، به دلیل آنکه این انقلاب بر پایه تعالیم دین اسلام و مکتب اهل‌بیت^(ع) به پیروزی رسیده، بر شیعیان جهان تأثیر بیشتری داشته است. به هر ترتیب، ازجمله نمودهای عینی بازتاب انقلاب اسلامی بر جنبش انصارالله یمن می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۵-۱. گسترش شعارهای انقلابی و ارزشی

با توجه به ماهیت انقلاب اسلامی ایران، تأثیرگذاری آن بر نقاط گوناگون جهان، ازجمله یمن، از طریق قدرت نرم بوده است. جاذبه جمهوری اسلامی ایران نزد ملت‌ها در اقصا نقاط جهان، در قدرت نرم آن نهفته است. به عبارت دیگر، آنچه موجب گسترش نفوذ انقلاب اسلامی ایران در بین ملل شده شعارها، ارزش‌ها و نهادهای فرهنگی آن است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، شعائر و نمادهای ارزشی و انقلابی ایران به شیوه‌های گوناگون در یمن مشاهده می‌شود که در ادامه به برخی از این موارد اشاره می‌شود:

از سال ۱۹۷۹ به بعد، در یمن شیعیان زیدی اردوهای در فصل تابستان در شهرها و استان‌های گوناگون برگزار می‌کنند که ۳۰ - ۲۵ هزار دانش‌آموز مقاطع گوناگون از دبستان تا دبیرستان را در برمی‌گیرد. در تمام این اردوگاه‌ها تصویر حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری بر سر اردوگاه‌ها نصب می‌شود. کتاب‌های شخصیت‌های علمی برجسته ایران، ازجمله شهید مطهری و شهید دستغیب تدریس می‌شود. این در حالی است که هیچ کمک مادی از سوی جمهوری اسلامی ایران به آنها نمی‌شود و این اردوها با حداقل امکانات برگزار می‌گردد (تلاشان، ۱۳۹۱: ۲۳). حسین الحوثی نیز اولین رهبر و بنیان‌گذار انصارالله برای این جنبش شعار الموت لإمریکا، الموت لإسرائيل، اللّٰعنه علی الیهود، النصر للإسلام را مطرح کرد که با شعار انقلاب اسلامی ایران هماهنگ می‌باشد.

۵-۲. تاثیرپذیری شخصیت‌های یمنی از انقلاب اسلامی ایران

بیداری اسلامی در یمن را می‌توان به‌عنوان یک پدیده راهبردی نامید. وقوع انقلاب اسلامی ایران و ظهور امام خمینی (ره) و شخصیت‌هایی که تحت تاثیر این دو قرار گرفتند در شکل‌گیری این بیداری مؤثر بوده است. یکی از افراد تاثیرگذار یمن که تحت تاثیر افکار و شخصیت امام خمینی (ره) قرار گرفت، سید حسین الحوثی بود. او در بیشتر سخنرانی‌های خود، از امام خمینی (ره) و انقلاب نام می‌برد و علاقه شدیدی به جریان‌های شیعی مانند حزب‌الله لبنان و سید حسن نصرالله داشت. این عالم دینی قصد داشت با محوریت تشیع و ترویج افکار امام خمینی (ره) در زمینه‌هایی همچون مبارزه با آمریکا و اسرائیل، روحیه آگاهی بخشی و بیداری را در جوانان و نوجوانان کشورش برانگیزد. در حوزه‌های علمیه حوثی‌ها نیز، از روایات و منابع شیعه امامی بسیار استفاده می‌شود. در کنار نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه، کتاب اربعین حدیث امام خمینی (ره) نیز تدریس می‌شود. حسین حوثی در همه اعلامیه‌های خود بر محوریت و تقدس مکتب امام خمینی و جمهوری اسلامی تأکید کرده است. وی معتقد است بهترین شخصیت در زمان حاضر که راجع به قرآن صاحب‌نظر است امام خمینی (ره) است. حسین حوثی در کتاب خود به نام تاثیر اندیشه‌های امام خمینی (ره) بر حسین حوثی خود را مرید و ارادتمند امام خمینی (ره) می‌داند.

عبدالملک الحوثی، رهبر کنونی انصارالله نیز اقدام به تدریس تجارب پیروزی انقلاب اسلامی ایران در فصول درسی جوانان زیدی در سال‌های اخیر کرده است. عبدالملک، بارها در سخنرانی‌های خود، ضمن حمایت از مواضع ایران، اسرائیل و آمریکا را دشمنان اصلی اسلام توصیف کرده است. وی همچنین ارادت خود را به رهبر حزب‌الله لبنان اعلام کرده است.

۵-۳. افزایش تعداد مسلمانان و شیعیان اثنی‌عشری

انقلاب اسلامی ایران جایگاه شیعیان را از حاشیه به مرکز ثقل تحولات جهان اسلام سوق داده است. شیعیان که در طول سال‌های متعدد همواره در اقلیت و آماج حملات شدید تبلیغاتی، به‌ویژه

توسط حکام اسلامی بودند و از بروز اندیشه‌های خود هراس داشتند، با این پیروزی جان تازه‌ای گرفتند و در صف اول مبارزه با امپریالیسم و استکبار ایستادند. شناخت اسلام از دید غیرمسلمانان که قبلاً معطوف به شناخت تعالیم اسلامی و با تعبیر اهل سنت و جماعت بود، تحول اساسی پیدا کرد و گرایش به درک اسلام از دید مکتب تشیع بیشتر شد. تعداد کسانی که از دریچه تشیع به دین اسلام گرویدند، به‌طور چشم‌گیری افزایش یافت. این امر حتی در مورد تغییر از مکاتب چهارگانه اهل سنت به مکتب جعفری صدق می‌کند؛ بدین معنا که شمار قابل‌توجهی از اهل سنت در اثر پیروزی انقلاب اسلامی علاقه جدی به شناخت واقعیتهای مکتب تشیع پیدا کردند.

تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تعداد شیعیان دوازده‌امامی در یمن اندک بود، اما بعد از انقلاب اسلامی در ایران این وضع تغییر پیدا کرد؛ طوری که برخی تعدادشان را ۲۰۰ هزار تخمین زده‌اند که در میان آنها نخبگان، اساتید دانشگاه، روحانیون و دیگر برجستگان وجود دارد و عمدتاً در استان‌های صعده، عدن، مأرب و ذمار زندگی می‌کنند (جوان آنلاین، ۱۳۹۳).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی حوثی‌های یمن که زیرمجموعه زیدی‌ها به‌شمار می‌روند با اتکاء به انقلاب اسلامی تلاش کردند تا هویت خود را در یمن بازیابند. مرحوم علامه بدرالدین الحوثی با سازمان‌دهی شیعیان یمن تلاش کرد تا مکتب اهل‌بیت علیه‌السلام را در یمن احیاء کند؛ اما عربستان سعودی که نسبت به حوثی‌های شیعه حساس بود، درصدد گسترش نفوذ وهابی‌ها در مناطق شمالی یمن که خاستگاه اصلی حوثی‌ها بود برآمد. تأسیس بیش از ۴۰۰ مدرسه وهابی در مناطق صعده، صنعاء، تعز، لحج، ابین و اب در راستای تضعیف حوثی‌ها و تقویت وهابی‌های یمن قرار داشت.

۵-۴. بیداری اسلامی و افزایش مطالبات سیاسی

اگرچه بیداری و احیاءگری اسلامی میان علما و اندیشمندان اسلامی اهل سنت به قبل از پیروزی انقلاب اسلامی برمی‌گردد اما گسترش آن مرهون پیروزی انقلاب اسلامی است. امروز موضوع

جدایی دین از سیاست برای همه مسلمانان امری غیرقابل قبول شناخته شده و بازگشت به اسلام به عنوان یک اصل نه تنها در زندگی فردی و اجتماعی بلکه در زندگی سیاسی همه مسلمان تقویت و تثبیت شده است.

افزایش تقاضا برای اسلامی تر شدن قوانین و شئون جامعه و وادار نمودن دولت به واکنش های مثبت و اقناعی در اغلب کشورهای اسلامی، به عنوان خواست عمومی، مطرح است و این امر نظام های لائیک را به چالش کشانده است. انقلاب اسلامی همچنین موجب تقویت احساس تعلق به امت اسلامی و ابراز حساسیت نسبت به تحولات جهان اسلام شده است.

به طور کلی، انقلاب اسلامی ایران باعث به وجود آمدن بیداری اسلامی در جهان اسلامی شده است. بنابراین طبیعی است که شیعیان یمن هم تحت تأثیر انقلاب اسلامی قرار بگیرند. ولی این تأثیرپذیری فکری از انقلاب اسلامی تنها منحصر به شیعیان یمن نیست، بلکه بسیاری از عالمان اهل سنت نیز از انقلاب اسلامی تأثیر گرفته اند (العماد، ۱۳۸۹).

۵-۵. تقویت روحیه ضد استکباری و ضد سلطه بیگانه

با مقاومت و رویارویی موفقیت آمیزی که انقلاب اسلامی در برابر قدرت های بزرگ به ویژه آمریکا نشان داد، در همه جوامع اسلامی که طعم حقارت و سلطه استعمار و استکبار را چشیده بودند، اثرات خود را برجای گذاشت و امروزه روحیه ضد استکباری به ویژه ضد آمریکایی در جهان اسلام گسترده گی کافی پیدا کرده است. این امر نیز مرهون بازتاب انقلاب اسلامی است. بعد استکبارستیزی، به ویژه مبارزه با صهیونیسم در جنبش انصارالله یمن بسیار چشم گیر است. رهبر جنبش معتقد بود نمازی که بعد از آن مرگ بر اسرائیل گفته نشود و در آن برائت از صهیونیسم مطرح نباشد مورد رضایت و قبول خداوند نیست. در باب موضوع استکبارستیزی نیز، شعار جنبش انصارالله یعنی «الله أكبر، الموت لأمریکا، الموت لإسرائيل، اللعنة علی الیهود، النصر للإسلام» کاملاً با گفتمان انقلاب اسلامی هم ساز است.

۵-۶. زوال حقارت و خودکم‌بینی

انقلاب ایران موجب بیداری بسیاری از شیعیان شد و به‌ویژه به نسل جوان‌تر آگاهی سیاسی و جرأت و جسارت بیشتری نسبت به هویت و حقوق خود بخشید (اسپوزیتو، ۱۳۸۲: ۲۰). در واقع انقلاب اسلامی ایران مهم‌ترین عامل ارتقای جایگاه شیعیان در ابعاد سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه معاصر می‌باشد (حشمت‌زاده، ۱۳۸۸: ۱۸). انقلاب اسلامی موجب شد احساس حقارت و خودکم‌بینی از بین برود و مسلمانان به‌طور اعم به گذشته و به هویت اسلامی خود افتخار کنند و در پی بازگشت به ارزش‌های اسلامی باشند. به همین دلیل بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، مسلمانان، به‌ویژه جوانان، به حضور در مساجد و مجامع مذهبی رغبت فزاینده‌ای پیدا کرده‌اند، حتی پوشش و ظاهر خود را نیز به شکل و شمایل اسلامی درآورده‌اند. استفاده از حجاب اسلامی نیز میان زنان یک افتخار و سمبل مقاومت دانسته می‌شود.

۵-۷. ظهور مساجد به‌عنوان کانون فعالیت‌های فرهنگی - سیاسی

مساجد به‌عنوان کانون اصلی مبارزات و فعالیت‌های سیاسی عمومیت یافته است و هر زمان که مسلمانان با مشکل سیاسی روبرو می‌شوند، به مساجد روی می‌آورند و فعالیت‌های خود را در این مکان مقدس برنامه‌ریزی می‌کنند و شکل می‌دهند. به همین دلیل نه‌تنها مساجد موجود در جهان اسلام بعد از پیروزی انقلاب اسلامی رونق فوق‌العاده‌ای یافته است؛ بلکه به‌تدریج بر تعدادشان افزوده می‌شود و مساجد نه‌تنها محلی برای انجام فرایض عبادی، بلکه به‌عنوان مرکزی برای فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی، تثبیت شده است.

در همین پیوند دکتر عصام العمد محقق علوم اسلامی می‌گوید: «اگر انقلاب اسلامی ایران به وقوع نپیوسته بود، مذهب زیدی در یمن از بین رفته بود؛ چون تهاجم تبلیغاتی از مصر و کشورهای عربی و فیلم‌های تلویزیونی مبنی بر سنی بودن عرب و ناسیونالیسم عربی در حجم وسیعی انتشار می‌یافت؛ این امر موجب شده بود که جمعیت زیدی تنها در ظاهر زیدی باشند. فقط با وقوع انقلاب اسلامی و انتشار کتاب‌های شیعه در یمن، زیدی‌ها به مذهب زیدی برگشتند.» امروزه در یمن

چندین مرکز علمی و دینی متعلق به شیعیان زیدی به فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی اشتغال دارد که از آن جمله می‌توان به مرکز «البدر العلمی»، مرکز و مسجد «النهرین»، مرکز «الهادی» در شهر صعده، «دارالعلوم العلیاء» در صنعاء، مرکز «الصیفی» در شهر ضحیان و مرکز «الثقلین» در صنعاء اشاره کرد. آنها همچنین نشریات و مطبوعاتی دارند که در آنها به ترویج عقاید شیعی زیدی خود می‌پردازند (جعفریان، ۱۳۸۸: ۴۶۶).

۵-۸. گسترش مؤسسات و تکیه به گروه‌های مردمی برای کنترل اوضاع امنیتی

شکل‌گیری بسیج مردمی و نهاد سپاه پاسداران برای پاسداری از ارزش‌ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی ایده‌ای شگفت از امام خمینی (ره) بود که کارایی خود را در عمل نشان داد. انقلابیون یمن با الهام و تأثیرپذیری از انقلاب اسلامی ایران و درخواست مردم با تشکیل کمیته‌های مردمی در کنار ارتش و نیروهای امنیتی، برای برقراری امنیت و ثبات در کشور ایفای نقش می‌کنند تا در برابر چالش‌های امنیتی خصوصاً مقابله با القاعده کارایی بالاتری داشته باشند. نفوذ القاعده در یمن باعث شده است تا جنوب این کشور، دومین مرکز تجمع القاعده در جهان باشد. بی‌کفایتی دولت در مبارزه با القاعده در حالی است که رزمندگان انصارالله به‌شدت در مقابل این تروریست‌ها ایستادگی می‌کنند و درگیری‌های سنگینی بین آنها و القاعده درگرفته است (دیده‌بان، ۱۳۹۳).

۵-۹. تحول در مراسم مذهبی

از دیگر تأثیرات انقلاب اسلامی ایران بر یمن، گسترش مؤسسات و تغییر و تحول در مراسم مذهبی آنها می‌باشد. نهضت بیداری شیعیان یمن، در دهه ۱۹۹۰ میلادی از سوی سید حسین الحوثی آغاز شد که ازجمله فعالیت‌های این نهضت، برگزاری دوره‌های دینی و قرآنی، نشر کتاب‌های زیدیه و برگزاری اردوهای تابستانی بود.

این مراسم تا پیش از انقلاب اسلامی، در میان زیدی‌ها مرسوم نبود. ولی در حال حاضر،

تعداد زیادی از شیعیان زیدی روش ایرانیان و شیعیان عراق را فراگرفته‌اند و در روز عاشورا مراسم روضه‌خوانی و سینه‌زنی برگزار می‌کنند. گرایش به خواندن دعای «کمیل»، «مفاتیح‌الجنان» و بعضی دعا‌های شیعه پس از انقلاب اسلامی نیز زیاد شده است. امروزه شیعیان زیدی و شیعیان دوازده‌امامی در مراسمی همانند روز «غدیر» در مناطق مختلف جمع می‌شوند و عالم برجسته در آن روز، درباره ولایت علی بن ابی‌طالب^(ع) سخنرانی می‌کند (العماد، ۱۳۸۴: ۲۳۰). همچنین، مراسم سوگواری شب شهادت امام علی^(ع) برگزار می‌شود.

نتیجه‌گیری

در اواخر دهه ۱۹۷۰ تحولی بزرگ در ایران رخ داد که بسیاری از معادلات سیاسی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی را دگرگون کرد و آن تحول، انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی (ره) بود. انقلاب اسلامی دارای اهداف بلند و شاخص‌های برجسته و ارزشمندی است که ازجمله آن می‌توان به استقلال‌طلبی، اسلام سیاسی، مردم‌سالاری، عدالت‌خواهی، استکبارستیزی و ظلم‌ستیزی اشاره کرد. بدرالدین الحوثی رهبر معنوی حوثی‌ها به دلیل آشنایی با اندیشه‌های امام خمینی (ره) و سفری که به ایران داشت یکی از علاقه‌مندان به گفتمان انقلاب اسلامی بود و این علاقه‌مندی را نیز در فرزندانش حسین و عبدالملک به ارث نهاد. میراثی که امروز در گفتمان حاکم بر انقلاب مردم یمن به رهبری جنبش انصارالله به‌وضوح قابل مشاهده است.

در ارتباط با یمن به‌عنوان مقصد و مکان پخش انقلاب اسلامی ایران می‌توان گفت این کشور ترکیبی از محیط‌پذیرا و ناپذیرا است. از آنجایی که انقلاب اسلامی الهام‌بخش بیداری اسلامی در یمن است جنبش انصارالله ظرفیتی بسیار پذیرا نسبت به انقلاب اسلامی دارد؛ اما درباره تاثیر انقلاب اسلامی در انقلاب یمن، موانع مختلفی برای جلوگیری از پخش و بازتاب آن قابل‌تصور است که بدون شک زمان شکل‌گیری انقلاب را به تأخیر انداخته‌اند. مسافت مکانی و جغرافیایی، اقدامات سرکوب‌گرانه رژیم علی عبدالله صالح طی چند دهه گذشته، تلاش‌های عربستان سعودی برای

عقیم‌سازی انقلاب یمن را می‌توان از عوامل عمده پخش و بازتاب انقلاب اسلامی در یمن برشمرد. در این میان یکی از موانع اصلی پخش طی چند سال اخیر، عربستان سعودی بوده است. در حقیقت، ممانعت از قدرت‌یابی جنبش انصارالله از مهم‌ترین اولویت‌های استراتژیک عربستان در تجاوز اخیر به یمن بوده است. در همین راستا، «فرید زکریا» تحلیل‌گر سرشناس آمریکایی می‌گوید «آنچه سعودی‌ها را به حملات علیه یمن کشاند این است که آنها دولتی شیعی در یمن نمی‌خواهند» به تعبیر دیگر، عربستان سعودی دولت شیعی در یمن را مشکلی بزرگ برای رژیم خود می‌بیند (زکریا، ۱۳۹۴). ایدئولوژی وهابی پادشاه سعودی، عربستان را در تقابل شدید با شیعیان قرار داده است. اعتقاد حکومت عربستان بر این است که شیعیان یمنی پیوند نزدیکی با حکومت ایران و همچنین شیعیان سعودی دارند به‌گونه‌ای که هر نوع موفقیت شیعیان یمن به سرعت شیعیان سعودی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و ضمناً باعث افزایش نفوذ و اعتبار جمهوری اسلامی ایران خواهد شد. از این رو می‌توان گفته که یکی از اهداف عربستان سعودی از حمله نظامی به یمن آن است که وضعیت داخلی یمن را به‌گونه‌ای هدایت کند که نقش‌آفرینی مخالفان عربستان به‌ویژه انصارالله را در آینده به حداقل ممکن برساند. عربستان به دلیل برخورداری از اقلیت شیعی، از حاکمیت جنبش انصارالله احساس وحشت می‌کند و به‌نوعی آن را موجب الهام بخشی به شیعیان و تحریک آنها در داخل سرزمین‌های خود می‌داند. در حقیقت، احساس ناامنی و وضعیت مخاطره‌آمیز داخلی این کشور از شیعیان، سبب شده محوریت طراحی و تقبل هزینه را بر عهده گیرد.

منابع و یادداشت‌ها:

۱. اسپوزیتو، جان. ال (۱۳۸۲)، «انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن»، ترجمه محسن شانه‌چی، تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
۲. امام خمینی، روح‌الله (۱۳۵۸)، «صحیفه نور»، ج ۱۱، ۱۱/۲۲/۵۸.
۳. آدمی، علی؛ یزدان‌پناه، مهدی و عادل جهان‌خواه (۱۳۹۱)، «بیداری اسلامی و تغییر رژیم‌های عربی؛ عوامل و زمینه‌ها» فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پانزدهم، شماره اول.
۴. آرنت، هانا (۱۳۶۱)، «انقلاب»، ترجمه: عزت‌الله فولادوند، تهران: نشر خوارزمی.
۵. برزگر، ابراهیم (۱۳۸۲)، «نظریه پخش و بازتاب انقلاب اسلامی»، دو فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست، سال پنجم، شماره ۸، بهار و تابستان.
۶. بشیریه، حسین (۱۳۸۲)، «آموزش دانش سیاسی، مبانی علم سیاست نظری و تأسیسی»، چاپ سوم، تهران: انتشارات نگاه معاصر.
۷. تلاشان، حسن (۱۳۹۱)، «انقلاب اسلامی ایران و تاثیر آن بر تحولات ژئوپلیتیک شیعه در یمن»، فصلنامه شیعه شناسی، سال دهم، شماره ۴۰.
۸. توال، فرنسوا (۱۳۷۹)، «ژئوپلیتیک شیعه»، ترجمه علیرضا قاسم آقا، تهران: انتشارات آمن.
۹. جعفریان، رسول (۱۳۸۸)، «اطلس شیعه»، تهران: سازمان جغرافیایی نیروی مسلح.
۱۰. جوان آنلاین (۱۳۹۳)، «قربان فکری «الحوثی» با اندیشه‌های امام(ره)»، قابل دسترسی در: <http://javanonline.ir/fa/news/648915>.
۱۱. حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۷۹)، «تعریفی نو از ژئوپلیتیک»، مجله تحقیقات جغرافیایی، شماره ۵۸ - ۵۹.
۱۲. حسینی، محمدصادق و ابراهیم برزگر (۱۳۹۲)، «نظریه پخش و بازتاب انقلاب اسلامی ایران بر عربستان سعودی»، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال دهم، تابستان، شماره ۳۳.

۱۳. حشمت‌زاده، محمدباقر (۱۳۸۱)، «انقلاب اسلامی و کشورهای مسلمان»، فصلنامه اندیشه انقلاب اسلامی، سال اول، شماره اول، بهار ۸۱.
۱۴. حشمت‌زاده، محمدباقر (۱۳۸۵)، «تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر کشورهای اسلامی»، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۵. خانی‌آرانی، الهه و ابراهیم برزگر (۱۳۹۰)، «بازتاب انقلاب اسلامی ایران بر اروپای غربی»، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال هشتم، پاییز ۱۳۹۲، شماره ۲۶.
۱۶. دیده بان (۱۳۹۳)، «شش تجربه ارزشمند انقلابیون یمن»، قابل‌دسترسی در: <http://didbanir/fa/news-details/18008>.
۱۷. رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۶)، «تضاد و توسعه»، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
۱۸. زکریا، فرید (۱۳۹۴)، «دلیلی بر دخالت ایران در یمن نیست؛ عربستان از دولت شیعی می‌ترسد»، خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران.
۱۹. سیم‌پر، رضا (۱۳۸۵)، «ژئوپلیتیک و مذهب در نظام بین‌الملل: راهبردها و تحولات»، فصلنامه ژئوپلیتیک، شماره سوم و چهارم، سال دوم پاییز و زمستان.
۲۰. شاهین، مراد (۲۰۱۶)، «لماذا عاصفة الحزم وما مستقبليها في اليمن؟»، صحیفه رای الیوم، ۱۱ سپتامبر ۲۰۱۶.
۲۱. العماد، عصام (۱۳۸۴)، «شیعیان یمن؛ بررسی وضعیت فرهنگی - سیاسی / گفتگو»، فصلنامه شیعه‌شناسی، سال سوم، شماره ۹.
۲۲. العماد، عصام (۱۳۸۹)، «یمن، از انقلاب اسلامی تا عصر ظهور»، نشریه امتداد، شماره ۴۸.
۲۳. فوزی، یحیی (۱۳۹۱)، «علل شکل‌گیری و ماهیت جنبش‌های سیاسی در خاورمیانه: بررسی موردی جنبش سیاسی در یمن»، فصلنامه مطالعات جهان اسلام، سال اول، شماره ۱.
۲۴. کریم‌لو، داوود (۱۳۹۳)، «کتاب سبز یمن»، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.
۲۵. کریمی، جواد؛ حمیدی، احمد و حمیدرضا حمیدی (۱۳۹۰)، «بازتاب انقلاب اسلامی ایران بر

- ژئوپلیتیک شیعه»، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، سال هفدهم، شماره پنجم، آذر و دی.
۲۶. گلدستون، جک (۱۳۸۵)، «مطالعات نظری، تطبیقی و تاریخی در باب انقلاب‌ها»، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران: کویر
۲۷. المالکی، هدی (۲۰۰۹)، «الحوثیون؛ النشأة، العقيدة، الأهداف»، جامعة ام القرى.
۲۸. محمدی، منوچهر (۱۳۸۴)، «بازتاب جهانی انقلاب اسلامی»، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، شماره دوم، پاییز.
۲۹. مسعود نیا، حسین و حسین توسلی (۱۳۹۱)، «بازخوانی جنبش شیعی الحوثی در یمن»، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال اول، شماره ۳.
۳۰. نجات، سید علی (۱۳۹۳)، «رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال تحولات نوین خاورمیانه»، فصلنامه سیاست، شماره چهارم.
۳۱. النمرانی، موسی (۲۰۱۰)، «جذور التيار الحوثی فی الیمن»، دبی، مرکز المسبار للدراسات والبحوث.

32. Johnson, chalmers A (1982), Revolutionary change, university of Paris.